

Motion till riksdagen 2021/22:3749

av **Heléne Björklund m.fl. (S)**

Friköpsrätt för historiska arrenden

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en friköpsrätt för historiska arrenden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

År 1989 togs ett beslut med stor majoritet i riksdagen om att avskaffa denna kvarleva. 1990 års arrendekommitté (SOU 1991:85) följde upp 1989 års riksdagsbeslut genom att enhälligt förorda en friköpslag som skulle omfatta bönder under adeln, kyrkan, Domänverket samt universiteten. En friköpslag låg klar att klubbas, men förslaget avstyrktes av en majoritet av remissinstanserna. Regeringen kom fram till slutsatsen att en friköpsrätt inte var motiverad och att en lag om friköpsrätt inte var förenlig med regeringsformen. I vissa avseenden har förhållandena förändrats.

Det är nu hög tid att genomföra den sista delen i att avskaffa de sista resterna av ett feodalt system och ge en laglig rätt till friköp av historiska arrenden.

Frågan har varit aktuell i olika lagstiftningssammanhang i över hundra år.

Systemet bygger på en beskattningsrätt från 1600–1700-talet. Det började med att staten, för att förbättra sin svaga statskassa, började sälja beskattningsrätter till adeln. Skatten och hyran som bönderna betalt till staten tillföll nu adeln. Men adeln såg sig samtidigt som ägare av jorden även om affären formellt sett hade gällt rätten att driva in skatt och hyra. Bönder som skulle vilja köpa loss gårdar de brukat i hundratals år förvägras detta med hänvisning till fideikommisslagar. Dessa evighetskontrakt kallas för historiska arrenden.

Marken har aldrig brukats av adeln eller storgodsägarna. Arrendatorerna har själva fått svara för investeringar, för hela riskkapitalet, och därmed har de fått bära den totala företagsekonomiska risken för växtodling och djurhållning. Att avskaffa de sista resterna av ett feodalt system borde vara en självklarhet. Sverige är det enda land i Norden som behållit systemet. I Danmark infördes regler redan på 1700-talet som förbjöd adeln att

lägga underlydande bönders jord till sig. Laglig rätt till friköp av historiska arrenden infördes 1919.

I dag är Sverige ett av världens mest utvecklade länder när det gäller demokrati, jämställdhet, offentlig insyn och andra saker som vi förknippar med ett modernt samhälle. Men man måste fråga sig om vi är ett så modernt och demokratiskt land som vi tror när regler från 1700-talet ännu blockerar rätten till enskilt ägande för befolkningar i hela bygder.

Ett argument som ofta kommer fram i debatten om friköp av historiska arrenden är att Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna skulle vara ett hinder. Jordägareförbundet brukar hävda att friköp skulle vara ett ingrepp i äganderätten som inte får göras annat än i det allmännas intresse. Detta stämmer inte, det är snarare tvärtom.

Europeiska domstolen konstaterar i en dom följande: De nationella organen är principiellt bättre skickade än domstolarna att avgöra vad som ska anses vara i det allmännas intresse. Det är alltså upp till riksdagen att pröva om det är ett angeläget allmänt intresse att lösa frågan som har diskuterats och påtalats i över 300 år.

Att avskaffa de sista resterna av ett feodalt system borde vara en självklarhet. Det är dags att vi anpassar verkligheten till den bild vi gärna målar upp av det moderna Sverige. Men då krävs det att vi i Sverige inför det som man i Danmark gjorde redan 1919, dvs. en laglig rätt till friköp av historiska arrenden. Det är nu hög tid att genomföra den sista delen i att avskaffa de sista resterna av ett feodalt system och ge en laglig rätt till friköp av historiska arrenden.

Heléne Björklund (S)

Anna Wallentheim (S)

Jamal El-Haj (S)

Marianne Fundahn (S)

Per-Arne Håkansson (S)

Hanna Westerén (S)

Johanna Haraldsson (S)

Niklas Karlsson (S)